

Культура і Побут

М 36

Субота, 8-го вересня 1928 р.

М 36

Зміст: Роза Люксембург. Толстой, як критик капіталістичних суспільних стосунків.—Юрій Ткаченко. Увага „Укрфілологів“!—В. рші. Ол. Валишко. Так воно є.—Гр. Пилипівський. Ми розійшлись.—Ф. Курган. „Півупряжки“.—Ант. Козаченко. Крок до організації наукової роботи в СРСР.—Б. Волоский. Образотворче мистецтво на генеральному огляді.—Нові книжки та журнали. Блок-нот. Шахи й шаши.

До століття з дня народження Л. М. Толстого

Толстой, як критик капіталістичних суспільних стосунків

(Ст. Роза Люксембург, написана в 1908 році і видрукована в польському „Соц.-Демократичному Сгляді“ під заголовком „Епігон утопічного соціалізму“)

Основні проблеми людського життя, взаємовідносини людей, соціальних умов завжди зачіпали за живе Толстого, а все його довгочасне життя, вся його довгочасна творчість були безперервним шуканням „правди“ в людському житті. В кожній повісті Толстого ролю виразника його думки відводиться якійсь особі, що грає в пррбі живорядісних людей досить незграбну і комічну ролю, мрійника-резо-нера і шукача правди, як П'єр Безухов у романі „Война и мир“, Левін—в „Анне Карениной“, Нехлюдов—в „Воскресенні“. Ці особи нивидче спостережники життя, ніж активні його учасники. І все ж творча сила Толстого така могутня, що він сам не в силі зіпсувати своїх творів, хоч він і поневіряє нині з безтурботністю творця „з ласки божої“. Як що Толстой в останні роки свого життя замість величезних повістей писав з художнього погляду безбарвні дисертації і міркування про релігію, про мораль, про шлюб, про виховання, про робітничі питання, то це було наслідком того, що його шукання і думки привели його до таких висновків, що його власна художня творчість стала йому здаватися пустою іграшкою.

В чім суть цих висновків? Ідейний напрямок Толстого зводиться до повороту від нинішніх стосунків з соціальною боротьбою в усіх її виявленнях до „справжнього християнства“.

Реакційний кольор цього ідейного напрямку є очевидним навіть при позверховому ознайомленні з ним. Це—християнський містицизм, що відхрещується від усякої боротьби і всякого застосування сили і що проповідує вчення про „непротиставлення“ в такому соціальному і політичному оточенні, як самодержавна Росія. З тих часів, як Толстой сам особисто зробився очевидцем історичної драми руської революції, він виступив уже прямо проти революції, скільки вже в попередніх своїх творах він рішуче виступав проти соціалізму і особливо проти науки Маркса, вважаючи її за величезне захоплення і помилку. Але було б помешній мірі зовсім чудним і безцілним міркувати про Толстого, прикладаючи до нього спрощену мірку. Оспорюється що до соціалізму, як політичного руху і наукової системи, інди може похвалитися не слабкістю, а навпаки, інтелектуальною силою. Саме так стоїть справа з Толстим.

Він, з одного боку, виріс і досяг ще в колишній кріпацькій Росії Миколи 1-го, в ті часи, коли в державі, що нею керували царі, ще не було ні сучасного робітничого руху, ні потреби для цього економічних та соціальних передумов.

Як у всіх подібних інтелектів, сила і центр ваги Толстого не в позитивній пропаганді, а в критичні стосунках, що існують. В дню Тол-

стой досяг такої різносторонності, ґрунтовності і сміливості, яка часто нагадує старих утопістів-класиків соціалізму—Сен-Симона і Фур'є. Немає жодного освяченого традицією інституту сучасного соціального ладу, що його Толстой не викрив, брехні, безглуздя і неморальності, що їх він би не довів. Церков і державу, війну і мілітаризм, шлюб і виховання, статство і сім'ю, фізичне і духовне вирождження трудящих, експлуатацію і пригноблення народніх мас, взаємні стосунки статей,

рок, то в усякому разі вона і не добродієність. Праця — потреба і, скільки цієї потреби не задовольняється, вона є мукою, але ані трохи не добродієністю. Піднесення праці в добродієність і добродієність — така сама помилка, як піднесення харчування в добродієність і добродієність.

Значіння, що його приписується в даній час праці, могло виникнути лише, як реакція проти сім'ю, що їх піднесено в роаряд ознак шляхетності і що їх ще в даній час багаті і менш освічені класи вважають за ознаку високого становища в суспільстві. Праця не тільки не добродієність, але в напій наскрізь просякнутий дефектами організації товариства вона є засобом, що збиває моральну спочутливість“.

мистецтво і науку в сучасному їхньому вигляді — все це Толстой піддає безжалісній критиці, завжди виходячи в ній із загальних інтересів та з культурного прогресу широких мас.

Критика мілітаризму, шлюб у Толстого, здається, не менш гостра ніж соціалістична критика, і основний напрямок її більш чи менш—такий самий. Скільки оригінальна і глибоко соціальна аналіза Толстого, доводить, наприклад, його погляд на значіння праці і на її моральну цінність „праця, як така, мурашине гордування своєю працею робить жорстокою не тільки мурашку, а й людину. Але, коли, —продовжує Толстой,—працьовитість не ця-

Цілком досить вказати на те, що ці слова цілком відповідають словам „спайманої праці і капіталу“; „життя пролетарі починається там, де кіпчастість його праці“.

Толстой піддає критиці всі сучасні порядки, заявляє, що всі їх треба зничити, і проповідує скасування експлуатації, загальний обов'язок праці, економічну рівність, скасування примусовості в державній організації, а також і в стосунках між статями, повну рівність людей, статей, національностей і братерство народів.

Якими ж шляхами гадає Толстой досягти цього радикального перевороту соціального ладу. „Люби ближнього, як самого себе“. Як бачимо, Толстой є тут найчистішим ідеалістом,

Він гадає—через моральне відродження людства досягти перегорення соціальних відносин, і він сподівається добитися цього відродження пропагандою і особистим прикладом.

Отже соціальним ідеалом Толстого й є соціалізм.

Але хто справді бажає збагнути соціальну суть і глибину міркувань та поглядів Толстого, той мусить звернутися не стільки до його праць з політичних та економічних питань, скільки до його статей про мистецтво, що між іншим і в Росії менш відомі. Міркування, що їх розвиває Толстой, в блискучій формі в цім питанні, зводяться ось до чого:

Мистецтво всупереч усім естетичним і філософським означенням доктринерів, зовсім не роскіш, не засіб викликати у витончених серцях почуття «краси», «рокоші», а інших пашських відчужень, а поважна історична форма єднання поміж людьми, така ж сама, як людська мова. Засвоївши цей чисто матеріалістично-історичний критерій, після того, як він відкинув всі означення мистецтва, починаючи з Вінкельмана і кінчаючи Кантом і Теном, Толстой підходить з цим критерієм до сучасного мистецтва і констатує, що цей критерій ні в якій царині не відповідає реальній дійсності: все сучасне мистецтво, за дуже невеликими винятками, не зрозуміле широким верствам суспільства, себ-то трудящим масам. Замість роботи з цього шаблонний висновок про духовне нещастя широких мас і потребу «піднести» їх до рівня розуміння сучасного мистецтва, Толстой приходить до прямо протилежного висновку і оголошує все сучасне мистецтво «псевдо-мистецтвом». Ним самим поставлене питання, як сталося те, що вже в цілі віки у нас «псевдо-мистецтво» замість «справжнього», себ-то народного мистецтва, викликає в ньому ще сміливіший лет думки; справжнє, дійсне мистецтво існувало за давніх часів, коли у всього народу був один загальний світогляд, що його він звав «релігією». От він і був джерелом таких творів, як епос Гомера і як євангелія. Але з тих часів, як суспільство розпалося на величезну масу експлуатованих і незначну меншість пануючих, мистецтво править лише за виявлення відчужень багатії і дармоїдної меншости.

Справжнє, дійсне мистецтво з'явиться на думку Толстого лише тоді, коли воно з духовної зброї пануючих клас знову обернеться в народне мистецтво, себ-то, коли мистецтво зробиється виявленням загального світогляду всього трудячого суспільства. І Толстой кидає

твердою рукою в безодню засудження—«зле, фальшиве мистецтво»—великі і дрібні твори найблисучіших світил музики, живопису, поезії, а потім і свої власні твори.

З цього моменту Толстой написав лише одну останню повість «Воскресення». З того часу він творить лише прості короткі народні казки та міркування, «доступні» кожному.

Слаба сторона Толстого кидається в вічі. Цією слабкою стороною є його розуміння всього класового суспільства як однієї великої «помилки», а не як історичної необхідності, що об'єднує обидва полюси його історичної перспективи: первісний комунізм і соціалістичне майбутнє. Як і всі ідеалісти, він вирів у всемогутність насильства і вважає всю класову організацію суспільства виключно за продукт довжелезної низки кричущих фактів насильства. Але справжню класичною величчю віс від думки про майбутнє мистецтво, що уявляється Толстому в вигляді об'єднання мистецтва, як засобу виявлення почуття людини, зі світоглядом, з духовним життям всього трудячого людства, а художня творчість в вигляді об'єднання з нормальним життям члена трудячого суспільства. Слова, що ними Толстой картає ненормальний побут сучасного художника, чим єдиним заняттям і змістом життя є мистецтво, дивовижно сильні. А уривки, що в них Толстой відкидає надії на те, що окорочення робочого дня і ріст освіти має дати їм змогу розуміти сучасне мистецтво, просякнуті наскрізь справжнім революційним радикалізмом.

Таким чином Толстого, як у тім, чим він дужий, так і в тім, чим він слабкий, і через його глибоку критику і сміливий радикалізм своїх соціальних перспектив, і через ідеалістичну віру в могутність суб'єктивної людської свідомості можна зарахувати до типу великих утопістів соціалізму. Не його це вина, що він довгим своїм життям тягнеться від порога XIX століття, де стояли Сен-Симон, Фур'є і Оуен, як предтеч сучасного пролетаріату до порога XX століття, коли він єдиний є свідком героїських подвигів цього пролетаріату і не розуміє їх. Але достigliй революційний робітник зі свого боку може з вибачливою усмішкою стиснути чесну руку великому художникові і смілому критикові, а також спеціалістові мнимо своєї волі, що написав, що кожен доходить істини своїми власними шляхами, але він, Толстой, повинен сказати одно: те, що він пише, не тільки слова, цим він живе, в цьому його щастя, з цим він і умир.

Роза ЛЮКСЕМБУРГ.

Увага „Укрфїлові“!

В концертному сезоні цього року розпочає діяльність **Українське Акційне Філармонічне Товариство «Укрфїл»**. Конечна потреба в утворенні подібної організації відчувалася вже давно. Справді бо,—в той час, як на більшості мистецьких ділянок на сьогодні, а ще-декуди й далеко раніше, маємо більшу чи меншу організованість роботи й певну її плановість, музичне мистецтво і донині цієї упорядкованості не має: концертне життя не планується, масова музично-культурна робота йде самопливом під тиском вимог життя, здебільшого, ініціативою самого суспільства.

В минулому ми мали таку ситуацію на музичному фронті. Удержавлення в часи військового комунізму всієї концертної роботи та організація розподілу її ввели шпит на музику й збут музичної продукції в певні організаційні форми і спричинилися до широкого споживання музики масами. Із закінченням громадянської війни та запровадженням нової економічної політики ці форми організації музичного життя в корні змінилися. Керівництво музичним життям перейшло до рук органів політосвіти та культвідділів профсоюзів, але що останні не були досить міцні, то й не дивним є зріст у той час громадської ініціативи, а почасти й перехід керівництва в справі організації музичного фронту до музично-громадських організацій. Збирання музичних сил та організація музичної творчості відбулися досить інтенсивно й успішно заходами таких музично-громадських організацій як Всеукр. Музичне Т-во ім. Леонтовича (нині ВУТОРМ), що зуміло за 2—3 роки існування скрутити в своїх лавах найкращі музично-творчі й виконавські сили й організувати виробництво і фактично вело перед у справі впорядкування музичного життя аж доти, доки державні та профсоюзні органи, зміцнівши, не взяли керівництва на себе.

Ф. Курган

— Ну, поки що, будьте здорові, товаришу. Я зараз звертаю до офіціє залізничної будки. Тут, здається, повинен жити мій давній знайомий.

— Дід Андрій? Живе ще й досі...—відповів мені попутник і пішов далі до шахти.

Обшарпана вітрами будка — напівземлянка примостилася над кручею. Внизу за глибоким кар'єром тепер перевисав через глибокий яр повітряна канатка. Раніш тут була просто по землі покладена колія і вагони до заводу од шахти котилися рейками.

З дідом Андрієм ми знайомі давно. Як же був підлітком і поганяв коні у барабані, а дід Андрій, тоді ще молоджавий дядько, стояв пилотом. Я кричав раз-по-раз на худу шкану — «Ва-а-роч», а дядько Андрій мав за свій обов'язок за кожним витягнутим букетом породи з проходки, одвернути його в бік, вивантажити у підставлену вагонетку і обов'язково вилаяти мене за неповоротність коло конячани. Потім дядько Андрій породиною побив голову підрадчиків і від того часу я з ним небагато щось років з вісім. Однієї осінньої ночі дев'ятнадцятого року мені довелося шукати ночівлі не в шахтарській колонії, а де небудь в старих покинутих будівлях коло шахти. Заб-

рів на станцію канатки. Одразу не пізнали один одного. Але після туги й сторожкої балачки наше старе знайомство від того вечора перейшло в тісну дружбу.

— Ну, як брат? А? Переховуєшся? Пробуєш цього добра? Пробуй, пробуй,—це кожному порядному шахтареві необхідно. Йому це на роду написано. Коли за ним поліція не поганяється по буграх—то значить він не шахтар. Я це теж пробував. Я й вочого трохи покуштував через отого підрадчика. Але тепер страшніше. Враз можуть враз розстріляти. Тут тепер, браток, не дуже розумієшся. Враз тебе за «ж», в конверт і... до Духоніна. Позавчора ось у цім кар'єрі чотирьох... Ех і хлопці ж!—Душа роздирається... Не вховалися.

Ну надівай же ці шахторки та ходімо зі мною на роботу. В шахторках не так помітно. Подумають, що працюєш. В будці небезпечно. Можуть зробити наскок і тоді... прощай твоя голувшка. Далі кар'єра не поведуть.

Я мусив погодитися.

— Там ти й виспиєшся,—зауважив він, накладаючи самосаду в кишет.

Рипить одноманітно адоворний чавуний шків. Коли канат напинається в струну, й

здається, що ось-ось увірветься, шків напружено брешить своїми спицями й перепускає вузли безкрайого товстого канату. Дядько Андрій накачує вагони та рейки, накидає в рогачку канат і вагонетка, здригнувшись, зникає за ворітьми. Темна ніч їх ковтає один за одним, а там за горою в лощині причаїлося велепенське чудище. Жадібно ковтає горючий, теплий ще з недрів землі, сірковинний вантаж, хапає в свої обійми тисячами робітників, в своїм пекельнім череві змішує їхні м'язи, кров і піт з чорним вугіллям і натомість тисячами пудів викидає таверні залізі балки, рейки й готові стропила. Ці рейки кладуться довгою безкрайною смугою в необсяжні степові простори, через річки, яри й прірви людські м'язи повисають у повітрі вищерунками ажурних мостів і перепускають через себе ешелони потягів вантажених живими людьми: в шинелях і без шинелів. Мости летять у повітря. Вагони й люди фвуться на шматки. Везуть нові балки, нових людей і на вирваному м'юці старого повисає новий...

— Далеко тобі доведеться прократатися—тихо зауважив дядько—кажуть, аж за Старим Сколом фронт.

Звичним рухом руки, він хапає вагонетку за борт і 60 пудів крутиться шпінною на слизьких плитках.

— Тут десятник... Скрути мені запалити. Я рву газетний папір, накладаю у нього смердючого самосаду, він запалює і знову стає на своє місце до роботи.

— Десятник,—кажу тут на канатці. Ст...

Чується пронизливий дзвоник. Один... другий...

Ол. Влизько

Так воно є

Та однак, цілком організувати музичне життя їм не далось. Попит на музику й задоволення його фактично організовували, і притому головне по великих містах, окремі музичні організації, оперні театри, музичні товариства й школи, окремі (свої й чужі) підприємці то-що. Периферія та навколишні менші околиці міста, ігноровані центрами мусили варитись у власному соку, живлячись випадковими гастрольними частогусто спекулятивно-халтурного характеру. Попит же на музику з боку маси робітництва й селянства задовольняли, як уміли й могли, клуби та сельбуду, фактично — їхні завідувачі та музикеро-мистецьки самодіяльно-мистецьких гуртків. А що кваліфікація й смаки цих робітників часто шкутильгали на всі чотири, то й не дивно, що по цих найчисленніших і найважливіших музично-культурних осередках почала буйним цвітом цвісти халтура, маси частенько годувалися не тільки мало-художньою, а й шкідливою музичною продукцією, здатною вкрай знизити, а не підвищити музично-культурний рівень слухача.

Та коли переглянути і концертне життя наших центральних міст, Харкова, Києва й Одеси, де діяли державні концертні бюро, то й для цього характерними рисами будуть: випадковість, гонитва за всяку ціну за чужоземними знаменитостями й використання їх «до отхау» і, напакки, нехтування власними музичними силами, мізерна доза популяризації та демонстрування української музичної творчості, «комерційний» підхід до роботи, провали з виконанням оголошених планів роботи, уникання музичної роботи серед широких пролетарських мас й інші. І лише зрідка ініціативою й заходами тих же громадських організацій (ВУТОРМ Одеське Філармонічне Т-во, окремі музичні колективи й артисти) влаштовувалися дійсно цінні для будівництва української музичної культури концерти. Так відбулися концерти української симфонічної музики, концерти українського романсу, цикл камерних концертів ВУТОРМ'у. Так просуваються художню музику і в пролетарські ма-

Я не істерин,—
Не кричу,
що я
тобі
не по плечу!—
До крові
груди надолужу,
та вигукну:
— Здоров мій друже!
Мені-ж
не писано
закон—
мантатитися язиком
над купами
психологічних крошев!—
Бо ти
життя
і так
хороше!—
Коли я вірю,
що расту,—
я бачу—
землю у цвіту!
Коли я знаю,
що живому
майбутнє—
маю ансіому!—
Скажу:
— Ось велет вироста!—
і покажу
на Дніпрельстан!—
На першу
ліпшу
вену порту,
що б'є балансами
імпорту!
Скажу:
— Роста соціалізм!—
Дам факт:
статистику заліз!

Скажу:
— Ми сила сил народу
залізнякового ми роду!—
і доведу
і покажу,
не пальцем витру
по ношу,
а числами подам
окрасу
і велич
Чорного Донбасу:
Отже:—
на пуп—
не закричу,—
що я
тобі—
не по плечу,
життя моє!—
хоч надолужу
себе,
а зойкну:
— Драстуй!
— Друже!
А тим,
що точать
з під халав
ножами
злобу
на поля,
на фабрики
і на заводи,—
Ім—
гнів і зненависть
народу!
Раз
ніж
гострив—
приймай—
розстріл!

си (концерти оркестрів ВУТОРМ'у в Києві й Одесі, оркестрів під кер. Розенштейна та П. Леонтьєва в Харкові).

Проте попит на музику де-далі більшав. При тому цілком виразно виявилось прагнення робітництва й селянства дійсно художньої музики, про що свідчить хоча б остання нарада культвідділів профсоюзів при ВУРС'і повесні цього року. Профсоюзи

організують подорожі кращих музичних колективів на Донбас та інші робітничі райони і взагалі виявляють велику акцію в справі керівництва музроботою в масах.

Нині настав час остаточно виправити зазначені вище хиби музичного життя, привести бажання музичних кол і суспільства до одного знаменника і задовольнити їх, насамперед охопивши концертну роботу в

— Знаємо без тебе,—тихо ніби до себе, говорять Андрій.

— Оце він дзвонить. Стерво, якого я ще школи не бачив. Так і шпирить, так і лазить. Як що де почув між робітників, так і несе, сволота, до варті. Треба його берегти. Ми вже з дочкою так і умовилися. Як тільки він од неї йде до мене, так вона мені дзвонить один раз коротко. Значить, мовляв, знай тату, що скоро до тебе прийде сволота. Ти-ж мою Катку, адається, знаєш?—звернувся він до мене. Так от—біда мені, біда і дочці від цього десятичника.

Ночі на шахтах не хуторські полтавські, або київські, коли темно-блакитною сарпінкою кутається село, а стрункі тополі тихо шелестять своїм листом над сонним ставом. Тихо, тихо (навкруги, а потім раптом—парубочий голос. — Г-о-г-о-о-в!!!

Зривається з темного заулка і котиться густими хвилями вночі над ставом, над тополями, левадами й селом. Пролунає й знову тихо. Місяць придуркувато видивляється на своє обличчя в ставу, забирається крізь невеличкі шибки вікон і стеде ладіно синій промінь у хатині селянський сонний спокій.

У дядька є дочка Катка. Не співає вона вечорами пісень, на аразок полтавський, не квітає їй русого волосся вночі синій місяць своїм промінням; не кидає вона вінків на воду «з долек». Не зводить з ума парубків своїми глибокими чорними очима; не дружить із анахурками, не приворожує собі долі. Вона так, як і її батько, тільки на другій канатній станції, стоїть на шпатах, таж же як і батько, тримається однією рукою за вишліфо-

вану од руки скобу, а другою ловко хапає вагонетки з під канату, повертає його й направляє на другу колію, що йде до заводу.

До Катрі шовчора нахабно липне десятичник по канатці Ванька Орел. Рудий, високий. Ніс—синій адовий, мов болгарський синій баклажан. Губи товсті, адові, сині, порешані.

На холоді вони ще більшають, синішають і робляться, мов гнилі сосіски. Ходить Орел погородо. Голову тримає високо, задористо. Грає на крикливій «лівенці», любить багато жінку без розбору; б'ється з хлопцями. Панує Орел на шахтарській колонії, бо за його спи-

ною варта з помполами, замурком і кар'єром. До Катрі він липне не тому, що вона йому подобається, а тому, що в неї дебелі, круглі литки й круті перси. В Орла за халавою табельна десятиницька книжка. О, ця проклята засмальцована хитячка «бухгалтерія!» Скільки міститься між брудними листками злорадства, прокльонів, сліз, голоду. Не минає ні одного дня, щоб вона не вбирала в себе шахтарського лиха. Під кінець робочого дня, коли докидається останні лепати важкої породи, м'язи вже не рухаються і хочеться просто вмерти одразу, підходить з книжкою Орел й брудним огризком олівця заносить до неї в гранку «½». Потім повертається до робітника й сухо сповіщає, що записав півупражки. Треба мовчати, бо коли будеш протестувати, викреслити і останні, що записав.

— За що це?

— За те, що дуже розумний—от і все.

Кров і зілість важко б'є в скроні. Жили вона вимотує, і не одразу, а сьогодні, завтра післязавтра, тижні, місяці, роки. З цих жил звиваються чорні крицеві канати. Блискучі товсті й міцні їх чіпляють на шкява, барабани парових машин і... знову цими ж канатами-жилами тягнуть з людей нові жили.

Люде стогнуть, плачуть. Цей стогін зливається в одно довге тягуче гудіння над сірим Донбасом. В столиці одгодовані люде задоволені життям і своєю правдою, товсті, червоні, з брижастими шиями й пухлими портфелями говорять на урочистих банкетах що Донбас, після

масштабі цілої республіки. Це і має виконати «Укрфіл». І хоча на перший погляд організація концертної роботи є лише одною з часток організації цілого музичного життя, та проте при правильній установці її вона має відбитися на останньому всебічно: організація збуту продукції вплине на зріст музичної творчості, централізація керівництва концертною роботою усуне розбіжність її, притягнення до керівництва кваліфікованих музичних сил допоможе вижити халтуру, розгорнення музичного життя унормує застосування молодих артистичних сил, що їх випускають музичні школи, разом із імпортом чужих артистичних сил організується і експорт музичних сил України до інших республік союзу та закордон, появиться змога обізнатися з розвитком музичного мистецтва інших країн, організація сил і коштів в державному масштабі дасть можливість переводити широку музично-освітню роботу серед мас і просувати на роботу вглиб периферії кваліфіковані сили, а також використати існуючі музичні заклади, периферії (оркестри, хори, ансамблі й інші) і тим зміцнити їхню матеріальну базу. В перспективі — організація виробництва музичних інструментів, музичне видавництво й інші.

Скупчення коштів, організація попиту на музичне мистецтво й споживання його, планується — ось основні принципи роботи «Укрфілу», що падають йому значіння соціалістичної методи будівництва музичного життя.

Ясно, що в перший рік організації «Укрфіл» не зможе і не повинен розгортати роботу на весь масштаб. Ця справа у нас нова і потребує обережності, вивчення й набуття досвіду. І що більші можливості відкриваються перед «Укрфілом», то більше треба керівникам його розважувати свої сили. Отже, цілком правильно, на перший час накреслено роботу головне по великих центрах України: Харків, Київ, Одеса, Дніпропетровське з Донбасом — от основні райони концертної діяльності «Укрфілу».

Образотворче мистецтво на генеральному огляді

Минулий рік відзначився великою і всеукраїнською значіння виставкою, що обійшла всю Україну. Виставка обійшла Харків, Київ, Одесу, Дніпропетровське, Луганське, Сталіно, Макіївку і Маріупіль. Первісний план обмежитися Харковом, Києвом і Одесою значно поширився. У план було включено Дніпропетровське, Луганське, Сталіно і Маріупіль, а в процесі виставочної кампанії було додано Макіївку. Отже, НКО не тільки виконав взяті на себе за планом зобов'язання, а й значно перевищив їх.

Неймовірно тяжкі умови організації першої виставки, стійку стіну недовіри з боку й самих художніх сил, та з боку місцевих органів і громадських клас, було переборено — в результаті чого 146 тис. трудящих мали змогу ознайомитися з образотворчим мистецтвом в різних його галузях, включаючи сюди й архітектуру.

Виставку не скрізь приймали з однако-

вим успіхом. На першому місці з цього погляду стоять Київ і Одеса, і це цілком зрозуміло, бо вони мають уже давні традиції в цій діяльності. Ці міста обивали приймати рік у рік не одну, а по кілька виставок, уміли цінити, перочувати і критикувати розбираючись в усіх тонкостях образотворчого мистецтва. В Одесі, наприклад, де життя образотворчого мистецтва було раніше розвинуте більше, ніж в інших містах України, виставка була справжнім святом.

Цілком певдоне поле явили собою Донбас і Дніпропетровське, що доти ніколи не бачили справжньої художньої виставки. Виставка в Луганському, треба признатися, пройшла блідо, за те в Сталіні вона проходить остільки успішно, що надходять прохання перенести її в інші райони Сталінської округи, в наслідок чого довелося трохи поширити план, щоб тісно підійти до робітників і перенести виставку до Макіївки.

Вперше в історії України Донбас мав змогу ознайомитися з образотворчим мистецтвом. Це перший крок, за ним треба робити наступні. Майже не один рік, помы образотворче мистецтво цілком мове, доти певдоне або краще неусвідомлюване для робітників Донбасу посідає своє місце поруч музики, театру й літератури.

Але в минулому році ми ознайомили глядача лише з архітектурою і зі становим мистецтвом. В новому ж році перед НКО стоять нові завдання в царині ІЗО — показати масам, яке місце посідає образотворче мистецтво в побуті.

Образотворче мистецтво в побуті відобразив виняткову ролю. Починаючи від простої дерев'яної чи металеві ложки, табурета, та миски і кінчаючи фресками, картинами, статуєтками і килимовими виробами, ІЗО більш, ніж інші галузі мистецтва зв'язане

того як скинуто окупацію варварів-комуністів, відроджується.

Катря вже в п'яте сперечається з Орлом. Й сьогодні, сточив біля нього, побачила, як Орел занісав їй півунряжки.

— Чому це? Як працює дванадцять годин, а не шість.

— За те, що працюєш 12 а й пишу тобі півдня — усміхаючись, відповідає їй десятиник. — Коли б ти зовсім не працювала, а прийшла до мене тільки на одну ніч, я б тобі написав добову. Подумай, такий заробіток.

— С-волота!

— Хочеш і батькові твоєму півунряжки. Дивись... ось... Орел насидив олівець і накреслив «Х» проти призвуда «Андрій Семенович Хохлов». Катря почервоніла...

— Цього мало? Ну тоді ти будеш знаєш де... Шемполи ти коштувала?..

Катря зі всієї сили смикнула його за рукав. Тріснуло...

— Легше, дура! В канати понадеш — закричав перелякано Орел.

Але Катря не дочула його застереження й знову з мутною від злісті головою кинулась на нього з кулаками.

— Лекше!.. В канати!.. заріже!..

— Ага! Канати! — Вона вцепилася йому за рукав й потягла на себе від колеса.

Десятник уперся довгими ногами в плити, хотів удержатися, але Катря з силою штовхнула його від себе на шків під канати. Десятник не вдержався, похитнувся. Нога йому попала спершу під ролик. Затріщало. Орел божевілю заревів і зник під шківми.

Гудять канати на шківвах. Кризовими чорними жилами тягнуть вагони, Катря звичною

рукою хапає, перекичує їх і пускає на другу колію, що веде до заводу.

— Ось він зараз прийде, — промовив дядько Андрій. Собака, я тобі скажу, на рідкість. Липне до Катрі. Не сватає, а так хоче використати таї кинути. Дочка не кориться, так він допикає півунряжками. Скаржився головному інженерові, так він пригрозив, що й до варті спроводити у Бахмут.

Дядьків голос бубонить прокльони і десятиники, і інженерів і варті, навіть згадує своїх покійних родичів.

На фоні білоружевої зорі огні почали меркну-

ти. Ось ще трохи й зоря зовсім поїсть їхнє сяйво.

— Скоро, мабуть, гудок на п'ять буде, — проговорив Андрій — а ти не спав зовсім. Хочеш побачити мою Катрю? Вона незабаром буде тут... Вона в мене бідова і на дівчину, навіть, не схожа. Хоча тікати й собі до червоних. — Він хотів було ще щось сказати, але зразу якось оторонів, а потім раптом кинувся убик від вагона й прип'явся до муру.

Вагончик викотився з рейок на плити й став проти світла. В нім, на грудках блискучого вугілля, лежала з широко вирченими очима фресковидна одрізана людська голова.

Ранком, коли сонце косими списами намагалося прорізати тугий обрій, на колій канатки в стіну, знайшли пошматований Орлів труп. А по обіді Катря з синяками сиділа в канцелярії варті й давала пояснення свого вчинку. Бити її перестали. Пообіцяли звільнити і... другого ранку її знайшли розстріляну в кар'єрі недалеко відової будки.

— Немає Катрі. А то б і вона оце десь би вчилася. Була б студентом, як і ти — втомленим голосом бубонить дід Андрій. — Тепер я сам. Ти питаєш, як я живу. Живу, поки що. Не знаю, як надалі. Заробіток мій стави поганим: старий, нездужаю. — Він трохи помовчав, а потім, ніби скинувши якийсь тягар, глибоко відхнув, виправився й додав:

— А все ж живемо, й будемо жити! Це тепер у наших руках.

Вечір сторожою насувається на шахтарську колону, на узбіччя крутої гори, на кар'єр, на дідову обшарпану будку.

з життям людини. Людина сама того не усвідомлюючи, намагає красу в щодняшній, здавалось б далекій від мистецтва речі, але тут для неї трагедія, можливо навіть непомітна для неї, але безперечно трагедія—вона не може, наприклад, не шіє визначити тут свого бажання. На ринку споживач ще й досі часто густо зустрічає шовний безсмак, що його ним рік-у-рік чапляють, до якого він звикає і живиться. Коли в нього були бали побудь природжені здібності цінити і насаджувати красу форми, лінії, кольору, то вони неминуло линуть під чоботом всебічного базару, а тут, себ-то на базарі, є до чого придивитися. На проєктованій виставці побуту буде показано колекцію всього того шотлоху, яким завалено наші базари.

І ось базар виховує масового глядача, задрозджує надзвичайний безсмак в його хатній обстановці, звідти до клубу, промдаський і урядовий будинок, доводять до крижаної своєю бридкістю фрески, оздобу внутрішніх приміщень та інші.

В період боротьби за новий побут в житті безперечно питання мистецтва взагалі посідають значне місце і ІЗО зокрема.

Не легке завдання стоїть перед організаціями ІЗО—доведеться не тільки збирати експонати, але вивчати їх і вивчати. Перуя досконалого треба показати і все те негативне, що зараз є, треба порівняти і переконати масового глядача. Образотворче мистецтво в побуті робітника в великому місті, фабричному селищі, коопалні, в побуті транспортника, селянина то-що—це найсерйозніше питання, що вимагає широкого висвітлення і до того негайного. Це й є завдання липицької виставки.

Але завдання даної виставки ще трохи поширяться—для повного висвітлення ролі, місця і значіння ІЗО, виставка охопить ІЗО в виробництві, себ-то метою виставки буде показати ІЗО наприклад, навіть в речах, що мають значіння виключно виробничого характеру. (Машини, внутрішні частини різних приладів, то-що).

На виставці буде показано: 1) загальний вигляд житла, зовнішній і внутрішній, 2) меблі, 3) посуд, 4) фреска, 5) килимові тканини, фіранки, скатертини, покривала то-що, 6) картини і плакати, 7) одяг і взуття, 8) інше, що можна віднести до оздобу житла, 9) зовнішній і внутрішній вигляд громадських будинків, 10) садки, сквери та інші, 11) ІЗО в виробництві, 12) інга і графіка, 13) ІЗО в сільському побуті, 14) архітектура в минулому і сучасному (в порівнянні).

Цю виставку треба показати не тільки в містах, вона повинна обійти фабричні селища, коопалні, вона повинна дати початок широкій пропаганді образотворчого мистецтва, повинна бути стимулом для його розвитку та правильного розуміння й прикладання. Виставку проєктується відкрити на початку зими.

Друга виставка—театральна, не менш важливе завдання. Досі наші театральні робітники, особливо окружні та глядачі позбавлені змоги бачити останні досягнення в царині театального мистецтва. Звичайно, на цій виставці поспіраєрід буде дано зразки кращого оформлення вистав ложістів і гриму, але цим не вичерпується

Крок до організації наукової роботи в СРСР

Той потяг до знань, що його переживають у цей час широкі маси, відбився й на стані науки та наукової роботи на всьому обширі Радянського Союзу. Революція викинула силу наукової ініціативи, допомогла її прикласти, розбудувала науковий інтерес. Поглянути на наукові записки, збірники (ВУЗів, науково-дослідних закладів, краєзнавчих організацій, то-що) й одразу помітно, як диференціюватися наука: сила невідомих імен, багато нових проблем висовують по найвіддаленіших кутках нашої країни. Початковим етапом, який під час революції пережила наша наука, була хаотичність, стихійність у виникненні наукової ініціативи та її реалізації. На цей час, коли виразно стала помітна залежність соціалістичного будівництва від стану наукової роботи, остання перейшла до іншого етапу. Наукові сили гуртуються тепер по науково-дослідних колективах, удосконалюються, провадять свою роботу за певним планом, поступово розробляючи певні проблеми, все більше загострюючи увагу на найактуальніших питаннях.

Але цей крок початкової організації не вичерпує справи будівництва науки в СРСР: вона все ще розкидана, правда, по окремих осередках—колективах, але без органічного реального зв'язку про між них (осередків). Під зв'язком ми розуміємо обмін науковими досягненнями, виявлення їх, сприяння до дальнішого поглиблення проблем і т. інш. Революція викликала закладання науково-дослідних закладів та ВУЗів там, де вони раніше не існували. Обшир Радянського Союзу не дає можливостей до легкого зв'язку. Ось тут то відкритим ключем до наукових здобутків нашої країни стає бібліографія. Тільки вона, правильно організована, допоможе дальнішому розвитку науки, стане за незамінне джерело для інформації про нашу наукову роботу, подаватиме правдиве висвітлення про стан нашої науки, зв'яже наукових робітників з усьото Союзом й буде однією з найважливіших підійом у справі культурного будівництва по окремих республіках.

Отже постає питання про організацію зведеної бібліографії цієї наукової літератури, що виходить в СРСР. Але обмежитись тільки на цьому не можна. Мати бібліографію наукової літератури важко не лише для інформації про сучасні видання; роки революції, а ще далі—роки імперіалістичної війни—це є величезна претаміна в науковій бібліографії; відсутність інформації веде до колосального знецінення досягнень науки тих часів. Отже треба взятись за бібліографію наукової літератури, що виходила в час за часів війни та революції.

Завдання виставки. Виходячи за межі ІЗО, вона повинна показати досягнення в справі устаткування сцени, пристосування світла, різних ефектів, акустики, показати світлові прилади то-що. Крім того треба показати зразки малих, клубних, добре устаткованих есцен, і кращого практичного устаткування для них. Виставка повинна дати практичні висновки для примітивних театрів. Окреме місце мають належати театральній літературі. На виставці повинні бути не тільки експонати для огляду, а й для постачання (продаж), і в першу чергу кращі рекомендовані твори.

Б. ВОЛЬСЬКИЙ.

Але така робота, очевидно, не під силу, ані до її організації, ані матеріально будівництву з наших науково-дослідних закладів чи навіть якийсь одній з Радянських Республік Союзу, хочби й навіть РСФРР.

Щоб уявити собі розміри такої роботи, досить навести такі приблизні дані: по УСРР за рік виходить з 1000 назов наукових книжок та 7—8000 назв наук. праць, розкидано по збірниках та журналах, по СРСР цифри такі—одних наукових книжок з різних ділянок науки виходить біля 7000 назов, а журнальних статей—до 23.000 назов на рік. Реки 1914—1917 приблизно дали до 40.000 наукових видань та з 80—90 тис. журнальних статей. Отже бачимо—по перше, як допомогло б розвитку науки видання систематизованої бібліографії наукової літератури за ці роки (уявити собі тільки, скільки для наших наукових робітників з цих тисяч залишилося невідомим, а через це скільки зможе зайвого часу витрачено на дослідження цих уже пророблених проблем), а по-друге—яка колосальна, дорога та відповідальна робота обробити й видати таку бібліографію.

А між тим, як уже ми доводили вище, це справа невідкладна й тому за неї мусив узятись найвищий якийсь всесоюзний заклад. 9 січня 1928 р. ухвалено закласти при РНК СРСР постійну спеціальну комісію по складанню індексів наукової літератури СРСР.

Згаданою постановою РНК СРСР на Постійну Комісію покладено такі завдання: 1) складання реферованих бібліографічних показників наукової літератури СРСР за 1914—1927 рр. та 2) починаючи з 1928 р., складання щорічних реферованих бібліографічних показників такої літератури. В першу чергу комісія приступить до складання індексів за р. 1928. Треба сказати, що згадана комісія не бере на себе функцій збирання літератури й т. інш.; та це й не потрібно, бо справа бібліографії децентралізована по окремих республіках Союзу, власне, централізована в особі наших Республіканських Книжкових Палат. Останні обробляють бібліографічно та статистично обов'язковий примірник усіх видань друку і т. ч. мають найповніше джерело до виявлення наукової літератури кожної Республіки. Отже з Палатами Комісія при РНК СРСР закладає свої угоди; на підставі цих угод Палати зобов'язуються виявляти наукову літературу так книжкову, як і журнальні статті, бібліографізувати їх за певною уніфікованою метою та дають про реферування наукових праць. Для останньої роботи Палати повинні підібрати кадр референтів. Українська Книжк. Палата має намір широко практикувати при цьому систему авторефератів; для цього є думка зв'язатись у цій справі з редакційними відділами видавництва та редакціями наукових журналів. Останні можуть стати осередками, через які до такої важливої справи віддасться притягти окремих наукових робітників. Реферати (на декільки рядків—не більше, як на 500 знаків) будуть оплачуватись, але, очевидно що для успішного пророблення та-

кої роботи треба щоб самі наукові робітники уявили собі всю важливість усієї цієї роботи для справи науки й підтримали Палату в цьому ділі.

3 Палат матеріали зосереджуватимуться в Постійній Комісії при РНК СРСР; там після редактування, розбивши на відділи в межах яких 4 ділянок знань, як суспільних наук, природничих та точних, медицини й техніки, Комісія випускатиме свої бібліографічні щорічники наукової літератури СРСР. Спочатку комісія видаватиме щорічно ці індекси, а згодом передбачає перейти на коротчі терміни (квартали). Видаватиме (технічно) щорічники акц. Т-во «Большая Советская Энциклопедия». З себе щорічник являтиме покажчик усіх книжкових та журнальних наукових праць, що вийшли в СРСР протягом р. 1928. Назви творів подаватимуться також одною з розповсюджених тужих мов; бібліографічний опис уміщатиме мінімум потрібних відомостей разом з коротенькими рефератом - анотацією, що передаватиме зміст кожної роботи. Вкінці видання буде подано три покажчики—абетковий, предметний та систематичний. Останні дозволять легко орієнтуватися в усьому щорічнику.

Одночасно Постійна Комісія приступає до складання покажчиків літератури за р.р. 1914—1927; передбачається що всю цю роботу вдасться закінчити за 3 роки. Ось такою буде вся ця робота.

Які її наслідки? Вони величезні: 1) наукові робітники дістануть систематичну та вичерпну інформацію про досягнення науково-дослідчої роботи в СРСР; 2) подаючи ці індекси ми одразу інформуємо весь культурний світ наукових робітників його про напрямки наукової думки та справжній стан дослідництва в Радянському Союзі взагалі та по його окремих республіках зокрема; 3) наші науково-дослідчі заклади дістануть з покажчиками наукової літератури всього Союзу можливість планувати та погоджувати свою роботу одне з одним.

Отож таким чином, значіння цієї справи величезне й на реалізацію її наукові робітники чекатимуть з великою нетерплячкою.

Поруч з цим висувається й вимога, щоб— а) цей покажчик справді відбивав досягнення національних культур СРСР, а для цього треба рішуче додержуватися принципу децентралізації роботи по наших республіках; б) до оботи слід притягти наукові бібліографічні, бібліотечні та науково-дослідчі заклади й наукових робітників, щоб досягти найвичерпного виявлення наукової літератури (особливо за роки війни та революції; в) роботу всю слід переводити не «ударно», поверхово, наспіх, як те в нас часто буває, а «с исключительной тщательностью и приспособленностью для обслуживания нужд научных работников, как Союза, так и иностранных», що цілком справедливо висуває сама комісія в своєму плані роботи.

Отож слід побажати успішно реалізувати цей черговий крок на шляху до організації наукової роботи в СРСР.

АНТ. КОЗАЧЕНКО.

Державний технікум кінематографії ВУФКУ в Одесі

Державний Технікум Кінематографії ВУФКУ—це одна з небагатьох навчальних установ взагалі.

На всьому СРСР таких установ ще тільки дві—в Москві та Ленінграді. На Україні ДТК майже єдиний розсадник кіно-освіти.

Заснований за часів радвлади на Україні (1924—25 р.), ДТК суто радянська трудова школа. Він навіть не бачив у своїх стінах жодної «катедри», жодної партії, цих невідмінних атрибутів старої школи.

ДТК відразу взяв курс на лабораторну методи викладання, на розвиток максимальної самодіяльності студентства і досить послідовно провадить цю лінію. Ось чому в ньому є лабораторії, є бібліотека, при ній чудові затишні читальні—і нічого, що нагадує школу старої учоби.

Назвичайної уваги надавалось з боку ДТК шитаним навчального плану.

В той час, як інші радянські школи мали своїх предків, свої прототипи, ДТК мусить цілком наново будувати свій навчальний план та програму. Навіть закордонних зразків було надто мало.

Загальні зусилля керівників та студентства протягом 3-х років спрямовано було на те, щоб безупинно контролюючи свій досвід, використовуючи досвід аналогічних закладів, з міцним зв'язком із кіно-виробництвом, збудувати найбільш доцільний життєздатний навчальний план. Наслідком цієї складної роботи з'явився так званий (умовно) «нормальний навчальний план», закінчений розробкою наприкінці 1926—1927 навчального року, що за ним спочатку 1927—28 р. провадиться заняття в ДТК.

При відсутності так званої багатопредметності, він містить у собі чимало цікавих і своєрідних моментів, і в усякому разі все, що потрібно, здається, акторові або режисерові на «екранному відділі» все, що необхідне для лаборанта (процесів обробки плівки), чи оператора—на «технічному відділі». Серед дисциплін екранного відділу, крім тих, що визначають спеціальність—«постановка тіла», «техніка екранної майстерності»,—звертають на себе увагу такі пропедевтичні дисципліни, як «наука про поведінку людини», «типологія», що мають на меті виховати науково-свідомого актора та режисера.

Серед дисциплін технічного відділу, де центральне місце, природно, займає кіно-техніка, великої ваги надається, як науковому її фундаментові, хемії та фізиці фото-процесів, чому ДТК тримає щільний зв'язок з науково-дослідним інститутом фізики, директор якого, проф. Кирилов, є одночасно і викладачем ДТК, а деякі викладачі одночасно є науковими співробітниками цього інституту.

Загальними дисциплінами для обох відділів: екранного та технічного,—крім соціально-економічних дисциплін, історії мистецтва та матеріальної культури,—з'являються такі своєрідні та цілком нові, як композиція кіно-картини, «методика побудови картини».

Цікаві проекти програмів цих дисциплін належать директорів ДТК художн. Денисову.

Для реалізації навчальних програмів у плані лабораторної методи, ДТК має в своєму розпорядженні низку навчально-допоміжних установ, як ми вже зазначили, а саме: лабораторію екранної майстерності, залу фізкультури (найкращу в місті), що обслуговують екранний відділ. Технічний відділ обслуговують лабораторії фізична, хемічна, кіно-лабораторія; при чому кіно-лабораторія, з погляду свого устаткування, являє соціально виробничу одиницю із значною пропускнуною спроможністю. Фото-ательє та кіно-ательє одночасно обслуговують екранний і технічний відділи. Психотехнічна лабораторія має на меті сприяти найбільш доцільному з боку профпридатності доборові студентів, зважаючи на дуже велику кількість абітурієнтів, що бажають цього року вступити до ДТК. (Про досвід її праці готується книжка). Зараз при лабора-

торії живне гурток «Дитячого фільму», що провадить теоретичну та практичну роботу над дитячим фільмом.

Інші лабораторії також, крім навчальної роботи, провадять і значну науково-дослідчу. Наслідком цієї роботи є низка дуже корисних із погляду інтересів кіно-виробництва досліджень та винаходів; так, напр. метод добування беззернятих фото-збільшень з кіно-кадрів, що його запропоновано викладачем А. М. Баллом (на винахід є охоронне свідоцтво). Теоретичні основи цього методу були темою спеціальної доповіді винахідника на харківському з'їзді асоціації фізиків цього року. Розроблено метод добування контратипів; виготовлення та праці з платівкою надзвичайної чутливості; сконструйовано прилад для виміру освітлення екрану (люксметр) та інші.

Які наслідки роботи ДТК в галузі підготовки нових кадрів кіно-робітників, радянської кіно-молоді?

Розуміється, що за такий короткий термін існування установи—менш ніж 4 роки—важко дати видатних робітників, та ще в такій складній галузі, як кіно-мистецтво. Крім того, треба мати на увазі, що ДТК зовсім не бере курс на «кіно-зірок», а перш за все на культурного радянського кіно-робітника.

Тим не менш досягнення вже є, як у галузі підготовки акторських кадрів, так режисерських і операторських, про що свідчить участь студентства ДТК в кіно-виробництві.

Наведемо деякі приклади. В картині ВУФКУ «Микола Джеря» головну роль веде студ. Токарська; подібну роль вона веде в фільмі «Сорочинський ярмарок». В фільмі «Тричі продана» (Таміла) головну роль виконує студ. Заржицька; в фільму «Буряк допоміг» студентка Кожевнікова, в фільмі «Темрява» студ. Криворучка, в фільмі «Два дні» вільнослухач Гаккебуш, в «Митрошка салдат революції» студ. Куц, в «Бенефісі клоуна Джорджа» студ. Курдюмова.

Що до участі студентів в ролях меншого значіння та епізодах, то можна сказати, що не має такого фільму ВУФКУ, де не було б використано студентів ДТК в тій або іншій мірі.

Сценарні роботи студентів та вільнослухачів ДТК теж знайшли собі місце в виробництві. Заду та Шаранському належать реалізовані сценарії «Портфель диктатора», «Земля кличе», «Нічний вистиник» та інші. Григорович дала дитячий сценарій, що його прийнято редактором ВУФКУ під назвою «Стьопка з Прудинців».

Що до режисури та операторів, то само собою розуміється, що студ. молодняку ще не можна доручати постановок та зйомок великих картин, що коштують десятки тисяч карб. Проте, студенти досить виявили себе, як асистенти режисерів та операторів, про що свідчать референції режисерів та операторів, що в них працювали студенти, а також і ті відповідальні роботи, що їм іноді доручаються на виробництві.

Так студент Панкратьев працював, як пом. оператора при зйомках «Звенигори»; студ. Федотов зараз знімає культур-фільму «Трактор»; студенти Балухтін, Александров, Горбенко провадять аналогічну роботу, не говорячи вже про ту роботу, яку виконують студенти при ДТК по лінії «виробничих майстерень», які досить систематично постачають для ВУФКУ кіно-хроніку, працюють над дитячими фільмами (типа журналу) під загальною назвою «Екран Піонера», науковим фільмом («коливання та хвилі»), а зараз одержали від ВУФКУ замовлення на культурфільм «Одеса».

Монтажисти, співробітники Редактуру, адміністратори також є на підприємствах ВУФКУ з числа вихованців ДТК.

Гр. Плискунівський

Ми розійшлись

В останній раз ми стрілися з тобою
Вже потяг мій чекає на поля...
Ти понесеш огні свої в забої,
Мені степи привітно зашумлять.
Життя моє цвіло колись на нивах
Сьогодні знов уквітчані сліди
До тебе йду бадьоро і щасливо
Мій любий степ веселий молодий!..
Йдемо вперед під зорями ясными
Ми розійшлись... Чи стрінемося знов?
Йдемо в життя на шахти і на ниви,
Як з радістю ходили до ІНО.
Шумить завод і музика турбін
Вітає шлях акордами станків
І таке день, як хвили голубії,
Що піднялись під звуками гудків,
В останній раз ми стрілися з тобою
Вже потяг мій чекає на поля...
Ти понесеш огні свої в забої,
Мені степи привітно зашумлять.

Наші зауваження про роботу ДТК були б надто неповними, коли б ми не сказали, хоча б у небагатьох словах, про участь його в громадському житті та в громадській роботі.

Участь ця, розуміється, досить своєрідна, як саме мистецтво — факт ДТК. Так студентство, як і керівники ДТК в цілому, завжди відгукаються на всі сторони радянського життя та будівництва. На посівну кампанію ДТК відгукується короткометражним культурфільмом, що зараз демонструється по кіно ВУФКУ, — «На варті Врожаю» (робота студ. Рапопорта та Голдабенко), «Підсумки посівної кампанії» (студ. Гумберт). На Тиждень Оборони — фільмом-агіткою за вступ до військових шкіл під назвою «16 вересня» (термін набору до військових шкіл, — робота студ. Білінського, Панкратьєва та Голдабенко). На Тиждень Кооператив — фільмом «Досигнення Кооперативу» (робота студ. Крижанського, Маслюкова та Топчого) та інші.

Громадська робота в більш звичайному розумінні широко провадиться ДТК по лінії «Товариства Друзів Рад. Кіно», найбільш активними членами якого є студенти ДТК, а головою — директор ДТК т. Денисов. Діяльність Одеського ДТК досить відома на Україні, де воно з'явилося піонером цього руху і відіграє фактично роль Центрального відділу України. Цими днями воно святкувало свій 3-річний ювілей.

В. СОКОЛОВ.

Блок-но Т

Приїждить голова німецького т-ва вивчення Сходу Європи. Цими днями до Харкова приїждять голова німецького т-ва вивчення Сходу Європи, відомий прихильник зближення Німеччини з Радянським Союзом, кол. міністр юстиції Пруссії, д-р Шмідт-Отт і генеральний секретар т-ва д-р Йонес. Вони в будинку ім. Блакитного на зборах доповідатимуть про стан науки й культури в Німеччині. Збори будуть відкритими для всіх наукових робітників і членів наукових товариств. Про день і час зборів буде повідомлено окремо.

Пайове екскурсійне т-во при Наросвіті, що почало працювати в середині червня за короткий час своєї роботи обслужило 3430 екскурсантів. Переважна більшість їх виїздила на Швейцарію, до Києва й на могилу Шевченка. Взявши т-во працюватиме й далі. Намічено відкрити зимові бази в різних містах. Т-во організує в жовтні селянські екскурсії до великих промислових центрів, радгоспів тощо.

Опера й драма «Самійло Кішка». Композитор В. Яновський закінчує оперу «Самійло Кішка». Опера має бути на 4 дії, 3 дії вже за-

Нові Книжки та Журнали

«Сто годин на добу» «Пролетарій» 94 стор. Ціна 50 коп.

Переважаєність студента, відповідального робітника, заведення нового побуту, житлові справи, трамвайні і т. інш. і т. інш. всі ці поки що дрібнички але в подальшому розвитку небезпечні явища «фейлетонів» Котко.

Фейлетон — це оповідання на справжній випадок. Літературність має зацікавити, заінтригувати читача, скупити його увагу на даному випадку. Заінтригування починається з заголовків: що, наприклад, говорять такі назви: «Горювання в Балті», «Скажи дурневі молитися», «З планетарним підходом»? Заінтригувавши, не завжди починає про справу: протягом п'яти сторінок Котко оповідає про загадкову поведінку двох бухгалтерів, щоб наприкінці з'ясувати, в чому річ («Багато шаперу»).

Почавши розказувати, автор раптом пригадує анекдот, перекаже його, зачепивши кінцем тему, знову про тему, згадає бога і на цьому тлі «Житлове» запам'ятовується надовго. Чи не найкраще оброблене «Горювання в Балті» починається з пісні, переноситься на нацизм, молдаванізацію. Читач зосереджується... але виходить, що не «високі матерії» автор має на увазі, а звичайнісіньку лаянку. Та автор ще розкаже і про ковбасне свято року 1917 р., а потім повідомить, що в Балті не ходять до лазні, бо там примушують анкети заповнювати. Імітуючи заспокоєння («Буває й гірше!») наводить приклад, як у Ярославі мертві заповнювали анкети. Ця тема з попередньої пісні кінчається.

Фейлетонне порівняння за сумішністю має ту перевагу, що незначним пересовуванням явища в суміжну галузь доводить її до гіперболізації, до абсурду і цим, знову, скроується увагу.

«Комгосп улаштує біля трамвайних зупинок лави для відпочинку й харчові крамниці» (Життя людини — 54 стор.) Авторів, треба думати, спалав в голову: «чекати трамвая до смерті» і аналогічно гіперболізує постанову Міськомгоспу що за нею улаштовується Італія, отелі, родильні дома, кіно, трудшколу і, нарешті, кладовище, біля тих же трамвайних зупинок.

Почавши з фактів на доказ абсурдного явища і, нарешті, подавши це явище, самим зіставленням фактичного і літературного матеріалу наводить на висновки. У мові автор використовує пародіювання канцелярського стилю («Чому загинув Іван Куць»), каламбур, дотепи. «Обмежились вишанням не фільму, а безнадійного аванса авторів!» 182 стор.). «Комуністичні послуги — заслуги» (43). В цьому оповіданні до речі, абсурд доводиться абсурдом, щоб ствердити протилежне.

Фейлетоністів в роботі загрожують два ухиля: 1) схематизм, зведення фейлетона до звичайної статті. 2) Літературність, коли факт втрачається і маємо звичайне оповідання. Коткові, скорше, загрожують перший: схематизм

помітний особливо в міжнародному фейлетоні «Річеві докази», де подається невдала ілюстрація до комуністичної програми в буржуазних судах. Впадає в вічі обмеженість онтаксичних прийомів; вони здебільшого короткі, логічно витримані, занадто газетні. Автор, подаючи висновки тоном, доборою літературного матеріалу, повторює їх від себе, вже газетарському. В заголовках — «пригода», «випадок», «справа», «побут», для такої збірки замало оригінальні.

По три всі дрібні хибки, це чи не перша збірка українських радянських фейлетонів і на ній є чому повчитися початку.

А. Ярмоленко.

Леонід Первомайський. Плями на сонці. Повісті та оповідання. ДВУ. 1928. 290 стор. Ціна 1 крб. 20 коп.

Здорова книжка здорового письменника. Такою вона здається, така вона є. Гострим очима натураліста придивляється повість до «сонця» сучасності і правдиво показує його нам у всій його соняшній «плямоті». Не будучи поклонником «казанного» оптимізму, автор глибоко в той же час і з безприщипово-критичного песимізму (оповідання «Скептик»). Ідеологічна точка зору автора — точка зору комсомольця-переводника.

«Плями на сонці» — найцінніша з цієї збірки «повість юнацьких буднів» (так прозиває її автор). Герой повісті комсомолец Нечипоренко, робітник друкарні, що горів колись бойовим огнем на фронтах громадянської війни, а тепер — в будні будівництва — розгубив увесь свій огонь і заплутався в лабіринті нещастя. «Тепер він — гадає Нечипоренко про себе — непотрібний, тепер настала пора для всяких вискочок і кар'єристів» (148). «Скучно мені і хочу я, а чого хочу, не скажу, бо не знаю... Так мені чорно — і хочу я комусь зуби набити» (31). Відсутність теоретичної підготовки і нервова нетерплячість (наслідок величезних сподівань перших революційних років) заважали йому побачити за деревами сучасності ліс майбутнього, і таким деревом, що муляло очі, була йому перш за все економічна нерівність. «Люде, добре живуть, а в них навіть самовара ніколи не було. Для чого тоді все це? Для чого ця колосальна вміна, коли такої маленької аміни, як самовар, у Нечипоренківському побуті не сталося» (149). Віддавшись випадковим настроям, він не має сили дати опір Якову, декласованому типові, викинутому в комсомолу, що втягує Нечипоренка в п'янку з класово-ворожею йому компанією Рябоконо — шовініста, Володимира — декласованого інтелігента з анархістськими настроями — і Ліан — дочки кол. першої гільдії купця, що в неї був закоханий Нечипоренко. Зрештою комсомольський осередок, що нічогісінько не зробив аби рятувати Нечипоренка, виключає його з організації. «Треба було судити, кричати в голос: ось він таньбив комсомол». Так Нечипоренко стає жертвою відсутності вищої вартості роботи в комсомольському осередку. «З комсомолом покінчено, він — позапартійна пля... Прийшла геніальна думка... хтось підбере його, щепку, викинуто на береги нещастя, хтось утілює його. Він не хоче цього, і тому (149) Нечипоренко доходить висновку покінчити з собою. Він вішається — його рятує».

Авторові зрозуміло, що «нечипоренківщина» тільки тимчасова хвороба, тільки «іспит», і повість свою закінчує бадьорими словами. «Неминуче треба іспит витримати і пройти скрізь осінню мряду з рум'янцем молодості на щоках».

Нечипоренківщина — центральний мотив повісті. Рівнобіжно з ним розгортається низка інших самостійних сюжетних мотивів, не зв'язаних між собою будь якою інтригою в єдину дію і об'єднаних лише описовою темою, що лежить в основі всієї повісті — темою друкарні. Описова композиція — детальний опис оточення, рухів, переживань, характерний для натуралістичного стилю — панує в повісті, і в цій причина нединамічності сюжету її — повільного темпу дії. Нестаток сюжетної динаміки повісті намагається виправдати переходом на рельси імпресіоністського стилю. З натуралізмом імпресіонізм цюдніше реальна тематика, а відірване

кінчено. Шибрето до опери написав драматург Улагай-Красовський. Ним же написано на цю тему драму, призначену для постановки у великому драматичному театрі.

Петро Панч почав писати драму з шахтарського життя на тему близьку до недавніх шахтарських подій.

Нову п'єсу автора «Фей гіркого мигдалю» Кочерги — «Алмазне жорно» прийнято до постановки в кількох театрах. Цей же автор написав і надіслав на розгляд репертному оперету «Марко в пеклі». Музику до неї пише композитор Бак.

Нова збірка поезій О. Влизька. Поет О. Влизько витовував до друку нову книгу поезій під назвою «Живу, працюю». Підрозділи книги: Трамонтана, Романтичний словник, Саркастичне романсеро, Пам-Флетти, Матеріали до епопеї, Плакати й Атака Фактів.

Секретар Пухтресту. Головрепертком дозволив до вистави текст оригінальної української оперети Олеса Ясного «Секретар Пухтресту».

Музику написав композитор К. Богуславський. Оперету в руському перекладі ставитиме цього сезону Харківський театр музкомедії.

1) ліризм мови і 2) монодеталізація—замість багатьох деталей береться лише одна характерна і поглиблено оброблюється ліричними засобами. Та на жаль, автор зрідка користується з прийому монодеталізації («Зелена косиця» приймає перед очима і зникає за роком 26) і більш захоплюється ліризмом мови, який виходить з суті сюжетної статичності не («...сі горів неогасним огнем, як може горіти молодий юнак, що... майбутня простягає йому вогневі руки»). На нашу думку, самий здоровий і прямий шлях до динамічності в шлях реалізму з його сюжетним драматизмом (перевагою дії над описом). У Першмайського оцей імпресіоністичний, правда, реалізм набуває трагічної сили в прекрасному оповіданні «Хороба після одужання», де комуніст Яків одразу позбувся ідеологічно чужих йому матері і сестри. Після смерті матері сестра вираєс одинокою в білій горячці, і Яків міг би рятувати її, але: «скільки разів він був дома за останні 3 роки. Виразив і виходило, що ні разу». Трагічного ефекту набуває цей реалізм в оповіданні «Лібієська іррація» і трохи штучним тенденційним здається він в оповіданні «Скентика».

Наявність трагічних мотивів (так в суто натуралістичному оповіданні «На Холодній горі», як і в суто імпресіоністичному «Григор», і в інших, крім зазначених) каже лише за пошлібієності обробки тем, і «Пляма на сонці», повторено, безумовно з здоровою дилікою здорового письменника.

Д. Белкін.

В. Костенко. Народня пісня та музика українська (стилистичний огляд).

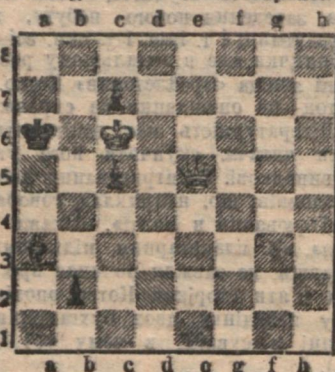
Державний науково-методологічний комітет Наркомосвіти УСРР по секції професійної освіти, політехніки озвучив до виходу в бібліотеках педагогічних учбових закладів та музпрофшкіл. Вийшов: «Рух» Харків 1928 р., 50 сторінок, тираж 4000 прим., ціна 55 коп.

Народня пісенно-музична творчість, завжди притягала до себе увагу кращих музично-творчих сил. Глинка—Росін, Гріг—Норвегія, Шопен—Польща, Сметана—Чехія, Лисенко—Україна в своїх багатьох творах використовували кращі зразки багатонародної музичної творчості і все ж таки не дивлячись на великий вплив народної музики на творчість кращих композиторів, ця діяльність музичної галузі мало досліджена з боку метричного, мелодій, інтервалів, голосоведіння й гармонії. Н. Соколовський в своїй праці «Русская народная музыка (великорусская и малорусская) в ее строении, мелодическом и ритмическом», Кастальський — «Особенности народной-русской музыкальной системы», Серов «Музыка южно-русских песен» (см. III том, стр. 1390), Серов—«Русская народная песня как предмет науки» (см. IV т., стр. 2109)—чимало зробили в цьому напрямку, але цього ще не досить і питання елементів багатонародної пісенної творчості остаточно ще не розв'язані. Що торкається висвітлення питань соціально-економічного ґрунту походження українських народних пісень, то в цій галузі музикантами-дослідниками майже нічого не зроблено. Праця В. Костенка є перша спроба в етичній формі дати певні вказівки соціально-економічного змісту щодо історії й розвитку української пісні й музики. Особливо цінним є розділ «походження та еволюція пісні», в якому автор використав капітальні праці «Работа и ритм»—Вихера, відомого німецького соціолога Гавенштайна — «Искусство и общество, Дарвіна, Плеханова, Спенсера та вищезазначених Серова, Соколовського та у сей час широкі маси відбився й на стані інших дослідників народної творчості. В цьому розділі автор науково обґрунтовано доводить походження та розвиток пісні в світлі матеріалістичної думки. На жаль, відсутність пісенних прикладів в кожному оформленні в більшій кількості ніж автор подає не дає змоги докладно висвітлити питання про добу кварти, півни та терції. В розділі «пісні за революційних часів» автор подає

Шахи й шашки

За редакцією І. Л. Янушпольського

Завдання № 15. Г. Берга.

Білі—Кр с6, Фс5 (2)

Чорні—Кр а6, Са3, п. b2, c5, e7 (5)

Мат в 2 ходи.

Розв'язання завдання, надрукованих у №№ 23, 26, 29, 31 «Культура і Побут».

Завдання № 10 П. Каймера 1. Да1-е1 Кр b7-c6 2. Фс7-c8 +

Завдання № 11 Гутмана 1. Ф b7-b2 Сb8-e7 2. ф b2-h9.

Завдання № 12 А. Фіма 1. фс5-е3.

Завдання № 13 Ф. Гладіка 1. Сb5-e2 Кр c5-d5 2. Ф b2-f6.

Хроніка

Стан матчу Григоренко-Терещенко після 4-х партій. Григоренко виграв 2 партії, 1-ична і 1 незанежено.

У тренувальному турнірі 1 і 2 категорії у Харкові після 4 туру на 1-м місці т. Кірилов. Турнір продовжиться по середах і суботах у Центральному клубі Пролетстуда (Римарська, 21) з 7—11 год.

Багато цікаво читувати, в яких відбитках боротьба Радласти на Україні з Пеллором, денікшиною, гетманщиною й інші «благодетельні» робітничого населення. Але відсутність в більшості своїх нотних прикладів не дає змоги знати мелодій тої чи іншої пісні. Розділ «Українська музика» в ті частині, де говориться про сучасних українських композиторів, треба було б більше розвинути й більше докладно висвітлити й проналіжувати творчість сучасних молодих творців нової української музики. Нотні приклади краще було б друкувати не в кінці як додаток, а в тексті де це потрібну. Зараз, коли намічається велике прагнення населення до оволодіння українською культурою й мистецтвом, праця В. Костенка може бути добрим підручником для тих, хто цікавиться історією української пісні та музики взагалі. Композиторам що в своїй творчості використовують українські народні музичні теми, варто всебічно познакомиться з цією цікавою й цінною для кожного музробітника книжкою. Зовнішній вигляд книги гарний.

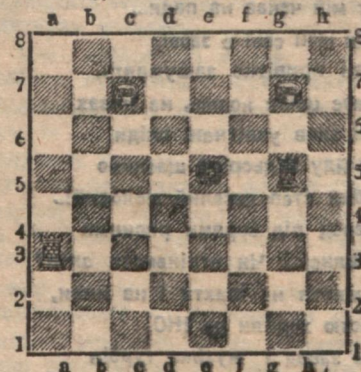
Олександр Перунов.

«Товарознавство». Підручник для профшкіл і коопкурсів. Склад Н. В. Штейн. Зредагував проф. А. П. Головченко. Видання ДВУ. Стор. 287. Ціна 3 крб. 75 коп. Тираж 3.000.

Нарешті з'явився таки на книжковому ринку такий гостро-дефіцитний товар, як підручник товарознавства українською мовою. І треба визнати, мова підручника сама по собі досить гарна. Що ж до термінології, то тут де-не-де трапляються незграбності й вагання автора. Так, приміром, нікому невідомий «габелок» (стор. 230) повинен визначати онойов, «Формір» (стор. 74) замінює широко-вживаний дикт, так само «тектура» (стор. 269)—картон. Характерно, що сам автор наприкінці відмовляється (на стор. 258) від цих незнайомих назв.

Стислість викладу (звичайно, обумовлена обмеженістю програмних вимог) місцями прозвонить до неприємного звуження змісту, а то навіть і недодержання законів логіки. Так, напр., говорячи за мерсеризацію (стор. 256), автор обминає той дуже важливий факт, що мерсеризована тканина надовго побилює свою міцність (до 60%). Далі, автор називає картор тканиною, «тоншою за драп», а сук-

Етюд № 15. А. Н. Мішіна

Білі—Дамка—а3 шашки с7, g7 (3)

Чорні—Дамка g5 шашка с5 (2)

Білі виграють

Розв'язання завдання, надрукованих у №№ 23, 26, 29, 31 «Культура і Побут».

Завдання № 10 П. Каймера 1. Да1-е1 Кр b7-c6 2. Фс7-c8 +

Завдання № 11 Гутмана 1. Ф b7-b2 Сb8-e7 2. ф b2-h9.

Завдання № 12 А. Фіма 1. фс5-е3.

Завдання № 13 Ф. Гладіка 1. Сb5-e2 Кр c5-d5 2. Ф b2-f6.

но—тоншою за картор» (стор. 265). Звичайно, це не зовсім зрозуміло. Треба було б приваїмні зазначити порівняльну товнину цих тканин у міліметрах.

Дуже цують підручницька багато друкарських помилок, далеко не вичерпаних таблицю наприкінці книги. Так, напр., в абзаці «переріг нафта й гагулки нафтових продуктів» (стор. 48) аж занадто прикро вражає теза, що «нафта є сумін ріжних вуглеводнів». І тут же, по під цим рядком «пояснюється», що вуглеводани—це «речовини, що складені з вуглеця й водня». Далі знов таки йдуть «вуглеводани», й тільки через кілька слів (на стор. 49) уперше вжито правильне слово—вуглеводні. Отже викладачі муситимуть напильніше передивлятися текста й що раз, вимагати від слухачів неодмінно виправляти всі (а не тільки «помічені») помилки.

За хибу слід також уважати цільову відсутність у підручникові хемічних формул. Адже ж, ті, що закінчили 7-річку, вже широко ознайомлені з хемією, з другого боку в профшколах, де викладають товарознавство, хемія є обов'язковою дисципліною. І звичайно, хемічні формули, що змальовують найелементарніші технологічні процеси, не тільки не перешкоджатимуть, але допомагатимуть легше й ґрунтовніше засвоювати курс. Але і цю хибу викладачі зможуть подолати, подаючи раз-у-раз потрібні слухачам хемічні формули, процеси реакції то-що.

Проте, всі ці наведені хибки мають другорядне значіння, їх легко виправляти відповідними вказівками лекторів, і появу «Товарознавства» слід вітати. За великий педагогічний плюс треба вважати повторні питання в кінці кожного розділу. Також дуже корисний алфавітний покажчик товарів і докладно поданий «зміст» книги. Оправдане лише це задорога ціна підручника—мало не чотири карбованці в той час, коли куди докладніша і взагалі капітальніша праця Рубцова коштує лише 2.50. Ціну «Товарознавства» треба було б знизити бодай на половину, тільки тоді ця книга стане приступною профшкільській масі.

А. Каплан.